תזריע ב*

א. בנוגע אַ יולדת וואָס איז מחויב ברענגען „כבש גו' לעולה" און „בן יונה או תור לחטאת . . ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת"[1], זאָגט די משנה בסוף מס' קנים:

„האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר (זי האָט מנדר געווען צו ברענגען אַ קרבן נוסף אויף דעם וואָס די תורה האָט מחייב געווען צו ברענגען „אחד לעולה ואחד לחטאת"), ילדה זכר מביאה שתי קנים אחת לנדרה ואחת לחובתה, נתנתן לכהן הכהן צריך לעשות ג' פרידים מלמעלן ואחת מלמטן (וואָרום די צוויי עופות פון איר נדר זיינען ביידע עולות און אויך איין עוף פונעם קן לחובתה איז אַן עולה (וכנ"ל: „אחד לעולה ואחת לחטאת") — און דער דין איז אַז „חטאת העוף נעשית למטה און עולת העוף נעשית למעלה", ווי די משנה זאָגט בתחלת המס'). דערנאָך איז די משנה מוסיף ומפרט די דינים ווען עס ווערן טעויות וספיקות וואָס די יולדת האָט געמומען אויף זיך און צי דער כהן האָט זיי מקריב געווען כהלכה, און איז מסיים מיט דעם גרעסטן צאָל ספיקות — אַז זי האָט געמומען אויף זיך ברייגען משני מינים און מען ווייס ניט ווי דער כהן האָט זיי מקריב געווען איז דאָמאָלס „צריכה להביא עוד ארבעה פרידים לנדרה ושתים לחובתה וחטאת אחת. בן עזאי אומר שתי חטאות".

ווייטער איז די משנה ממשיך „אמר רבי יהושע זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה. כיצד קולו שבעה ב' קרניו לשתי חצוצרות שתי שוקין לשני חלילין עורו לתוף מעיו לנבלים בני מעיו לכינורות וי"א אף צמרו לתכלת".

זיינען מפרשים[2] מבאר דעם פשט אין דברי ר"י „זהו שאמרו כשהוא חי כו'": כשם ווי בא אַ כבש[3], אַז דוקא דורך דעם וואָס אין אים איז פאָרגעקומען אַ קלקול („מת") ווערט נתרבה קולו („נתרבו בו המצות"[4]) — שבעה, אָדער שמונה לויט די י"א — עד"ז איז בנדון הקנים ביי אַ יולדת, אַז מתחלה האָט זי בלויז געדאָרפט ברענגען „קן לנדרה וקן לחובתה"[5], און דוקא צוליב די טעויות וספיקות[6], „אינה יודעת מה קבעה ואין

*) וסיום מס' קנים (וסדר קדשים).

1) פרשתנו (תזריע) יב, ו. ח.

2) ראה פיה"מ להרמב"ם, רע"ב, פי' הרז"ה. וראה הערה 6.

3) כ"ה בפיה"מ ורע"ב שם. אבל בתוד"ה אמר שם, פרש"י זבחים (סח, א ד"ה א"ר) — באיל. ועד"ז הוא בפי' הראב"ד ורז"ה קנים שם. ולהעיר מחילוק הפי' בתוס' (ועד"ז בהמפרש ופי' הרא"ש), ראב"ד ורז"ה שם אם המדובר בשופר של ר"ה או חצוצרת לשיר על הקרבן, או בחצוצרת המלכים (וראה ר"ה טז, א).

4) פיה"מ כאן.

5) כ"ה ברע"ב כאן. ובפיה"מ: והיתה עשירה וכו' לא היתה חייבת אלא עוף א' לחטאת והיא מצוה אחת. ובפי' הרז"ה: קרבן יולדת שפתח בה הכתוב תחלה אינו אלא פרידה אחת מן הקן כו'.

6) בפרש"י זבחים שם: וה"נ כשנדרה תחלה ואינה יודעת מה פירשה לא צריכה אלא ד' פרידין וב' לחובתה אחת לעולה ואחת לחטאת ועכשיו שהביאה כבר ד' פרידין צריכה להביא ד' לנדרה וד' לחובתה. ועד"ז הוא בתוס' ופי' הראב"ד קנים שם (וראה פי' הרא"ש שם), והיינו שהמדובר רק בנוגע לבבא האחרונה, א) ואינו מודגש שהיריידה היא מקן א' או ב' קנים, לו' כו'. ב) אין מפורש שהשמונה באו בסיבת הטעיות והספק. ומשמע שמפרש „שעכשיו שהביאה כבר ד' פרידין", ונפסלו (מספק) הרי"ז

יודע הכהן מה הקריב"[7], דאַרף זי ברענגען זיבן אַדער אַכט (לדעת בן עזאי) קרבנות.

ב. לפירוש הנ"ל אַבער דאַרף מען פאַרשטיין:

א) אויף דעם ענין, אַז מלכתחילה איז געווען מער ניט ווי איין זאַך און דוקא דורך קלקול וכיו"ב ווערן זיבן זאַכן, קען מען געבן כו"כ דוגמאות, ווי למשל אַ דוגמא פשוטה פון נכסים, וואָס גייען איבער בירושה פון דעם פאַטער צו זיבן אַדער אַכט יורשים: כל זמן דער מוריש לעבט געהערן די נכסים צו איין מענטש; וכשהוא מת און די קינדער ירש'נען די נכסים, געהערן די נכסים צו זיבן אַדער אַכט מענטשן ובמילא קומט אין דעם צו ריבוי, און אויך אין מצות („נתרבו בו המצות") אַ באַזונדער חיוב מצות פאַה בכורים וכו' אויף יעדער חלק השדה וואָס איז פאַנאַנדערגעטיילט געווארן צו יעדן באַזונדער, בדוגמא ווי דער ריבוי קרבנות באַ דער יולדת.

פון דעם וואָס ר"י ברענגט דוקא די דוגמא, איז מובן, אַז אין דער דוגמא איז דאָ אַ תוכן וואָס איז מתאים ביותר לנדו"ד מער ווי אַנדערע דוגמאות[8].

וצריך להבין וואָס איז דער תוכן.

[ואין לומר, אַז די משנה ברענגט ניט די דוגמא פון ירושה ווייל ביי קנים איז ניטאָ קיין שינוי אין די קרבנות וואָס זי האָט פריער געדאַרפט ברענגען, זי איז נאָר מוסיף עליהם, משא"כ באַ ירושה איז דער מוריש בטל — וואַרום אויך באַ כבש איז בטל דער קול פון דעם כבש בעת ער האָט געלעבט].

ב) וועז מ'ברענגט אַ דוגמא און אַ משל איז דאָס בכדי עס זאָל צוקומען אין הבנת הדבר — ובפרט בנדו"ד, ווי דער רמב"ם זאָגט אַז „מפני שהי' הענין זר" דערפאַר ברענגט ר"י דעם משל „שהוא דומה למה שאמר כבש"[9] — איז ניט מובן: וואָס פאַר אַ תוס' הבנה קומט צו אין דעם ענין דורך דעם וואָס מ'זאָגט אַז „זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכו'"?

ג) פון פשטות לשון ר"י „זהו שאמרו", און ניט „כמו שאמרו", „למה הדבר דומה", וכיו"ב, איז משמע אַז ער איז דערמיט ניט (נאָר) מבאר דעם ענין פון קנים שבמשנה, נאָר (אויך — ו)אדרבה — מיט דעם דין אין קנים ווערט מוסבר „מה שאמרו כשהוא חי קולו אחד כו'". ולכאורה דער ענין פון „כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה" איז אַן איינפאַכער ענין טבעי און מ'דאַרף אויף דעם קיין הסברה ניט האָבן.

אויך: אפילו וועז דער מאמר „כשהוא חי כו'" וואָלט געפאַדערט הסברה — איז ניט ענינה פון אַ משנה (אַדער — תורה בכלל) צו זאָגן אַ ביאור אויף אַ

דוגמת כשהוא מת. (אבל ראה תוי"ט קנים שם ד"ה זה הוא שאמרו, שכתב על דברי הרע"ב „וכ"כ התוס' דהכא וכן בפרש"י פ"ז דזבחים").

ולפי"ז אין מתיישב כ"כ בלשון ר"י „כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה". וראה פי' לקח טוב (יעיר קנו) לקנים שם שמקשה גם לפי פי' הרע"ב.

ולהעיר מפיה"מ כאן, שמתחיל (כנ"ל בהערה שלפנ"ז) „עוף א' לחטאת היא מצוה אחת" וממשיך „אבל הואיל ונולד הספק מביאה שבעה", דרובם עולות.

7) לשון הרע"ב שם.

8) כי דוחק לומר דנקט דוגמא זו דוקא, כי רק בזה מצינו שמא' נעשה ז' או ח' קולות, מקביל למספר הקרבנות, משא"כ בירושה (שאין בזה מספר קבוע, כ"א תלוי במספר היורשים שיש לו).

ולהעיר מהלשון בפיה"מ „נתרבו בו המצות" ואינו מדייק לפרט מספרם.

9) ובתרגום קאפח: אמר רבי יהושע על דרך התימה דבר זה כעין אמרם.

מאמר העולם![10]

מוז מען זאָגן, אַז מיט „כשהוא חי וכו״ מיינט ר״י (ניט סתם זאָגן אַ משל פון אַ מאמר העולם, נאָר) אַן ענין וואָס איז נוגע לדין והלכה; אוּן דאָס מיינט די משנה „זהו שאמרו כו״, אַז דער ביאור אין דער הלכה וואָס קומט אַרויס פון דעם מאמר „כשהוא חי כו״ נעמט מען אַרויס פון דעם דין אין אונזער משנה בנוגע די קרבנות וואָס די יולדת ברענגט.

ג. ווייטער איז די משנה[11] ממשיך: ר״ש בן עקשיא אומר זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתן מיטרפת עליהם שנאמר[12] מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח אבל זקני תורה אינו כן אלא כל זמן שהם מזקינים דעתם מתישבת עליהם שנאמר[13] בישישים חכמה ואורך ימים תבונה״.

אוּן די שייכות להקודמו, „דכשם שהוא מת קולו שבעה, כך זקני תורה כל זמן שמזקינים ובאים לידי תשות כח הן מוסיפים חכמה״[14].

מ׳דאַרף אָבער פאַרשטיין:

א) וואָס איז דאָ בכלל נוגע דער ענין פון „זקני ע״ה כל זמן שמזקינים כו״. ב) מאי קמ״ל — עס איז די סברא פשוטה וראשונה אַז תשות כח ברייגט תשות חכמה. ג) ויתרה מזה — זי איז היפך כוונת המדובר[15] במשנה בסמיכות לזה (צו מדגיש זיין אַז דוקא דורך זקנה, ווען „באים לידי תשות כח״, קומט צו אין חכמה). ד) עכ״פ האָט ער דאָס גע־דאַרפט זאָגן לאחרי פון דעם חידוש אין דער בבא פון זקני תורה (אַז אע״פ וואָס בא זיי איז נתוסף ביישוב דעתם — איז הפכו בא זקני ע״ה).

ד. די נקודת הביאור בכל זה:

פון דעם דין פון קנים קומט אַרויס אַ חידוש ענין: בעצם ליגט אויף אַ יולדת אַ חיוב קן אחד, „אחד לעולה ואחד לחטאת״, ובנדו״ד ליגט אויף איר אויך דער חיוב נדרה, שתי פרידות לעולה. אוּן מצד די טעות׳ז אוּן ספיקות וואָס ווערן געשאַפן בא דער אשה אוּן בא דעם כהן קומט אַרויס אַ חיוב פון כו״כ קרבנות ביז צו שבעה, אַדער שמונה.

מען איז מחייב ברענגען קרבנות נוספים צו מקריב זיין בביהמ״ק, בשעת עס קען זיין אַז זי איז אין זיי ניט מחוייב, אוּן די קרבנות וואָס אין זיי איז זי יע מחויב האָט מען שוין מקריב געווען[16] אוּן זי איז שוין נתכפר געוואָרן אוּן יוצא געווען[17] כל החיוב שלה (והשאר —

---

10) להעיר מתוס׳ קנים שם: באיל קמשתעי קרא. וצ״ע.

11) ראה המפרש. ובפי׳ הרא״ש.

12) איוב יב, כ.

13) שם, יב.

14) לשון הרע״ב קנים שם. ועד״ז הוא בפיה״מ שם. המפרש ופי׳ הרא״ש שם.

15) משא״כ בשבת (קנב, א) שמובן זה שמביא הסוגים, כי כל הסוגיא שם הוא ע״ד זקנה בכלל והשינויים (לגריעותא) שנעשים באדם כשבא לידי זקנה (וגם מביא שם לפנ״ז דברי זקני ת״ח ע״ד ימי זקנה שלהם וכן דזקני ע״ה). ומקדים ת״ח כל זמן שמזקינים לע״ה כ״ז שמזקינים כו׳ כסדר הכתובים באיוב „בישישים חכמה״ (שם, יב) „מסיר שפה לנאמנים״ (שם, כ) — ראה עיון יעקב לע״י קנים שם. השינויים בין לשון המשנה בקנים להלשון במס׳ שבת — נתבארו באריכה בההתועדות.

16) בנוגע לעולה כתב רש״י בכיו״ב בכ״מ (פסחים כח, ע״א ד״ה חטאת העוף. כריתות ז, ב ד״ה מביאה קרבן. כב, סע״ב ד״ה חטאת. ערכין ח, ב ד״ה ואינו נאכל) דעולה באה על תנאי אם ילדתי הרי היא לחובתי ואם לאו הרי היא נדבה. וראה גם פירושו בנדו״ד זבחים סז, סע״ב. אבל ברמב״ם בפיה״מ קנים ובהל׳ פסולי המוקדשין פ״י (ועוד) לא הזכיר דבאו על תנאי.

17) ולהעיר דיש בזה כמה ספיקות כמבואר באריכה במפרשי המשנה.

חולין בעזרה[18])?

בשלמא חטאת העוף וואס קומט אויף אַ ספק, ביי אַ ספק יולדת וכיו"ב, י"ל, כפשטות הלימוד אין גמרא[19] אַז די תורה[20] האָט מחדש געווען, אַז אפילו אויף אַ ספק אויב נטמאה[21] איז זי אויך חייב אַ קרבן לכפרה[22] (וואָס איז איר מתיר לאכול בקדשים[23]), בדוגמא ווי אַן אשם תלוי[24], וואָס די תורה האָט מחייב געווען ברענגען בשעת ס'איז אַ ספק אם חטא, „וזהו הנקרא אשם תלוי שהוא מכפר על הספק ותולה לו עד שיודע לו בודאי שחטא בשגגה[25] כו'".

אָבער בנדו"ד[26] איז דאָך דער חיוב מתחלה אַ וודאות'דיקער, און דער ספק קומט צו דערנאָך וע"י האשה והכהן — צי זי האָט משלים געווען איר הוספה אויף דעם חיוב ונתכפר לה[27].

אויך — וואָס פאַר אַ גדר האָבן די זיבן אַדער אַכט קרבנות, בשעת די סיבה פון זייער הקרבה איז אַ ספק של האשה או הכהן.

אויף דעם זאָגט ר"י[28] „זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה" ולכאורה איז דאָס תרתי דסתרי: די שבעה קולות זיינען „שתי קרניו שתי חצוצרות כו'", וואָס זיי זיינען קולות פון קרניים, שוקים כו' וואָס האָבן ניט קיין שייכות צום „קולו" פון כבש — ואעפ"כ „אמרו כשהוא מת קולו שבעה",

ע"י מיתת הכבש ווערט בטל דער „קולו אחד" און ס'ווערן נייע קולות בקרניים כו', אָבער אמרו אַז זיי אַלע זיינען „קולו" פון דעם כבש.

דערמיט איז מבואר דער גדר פון די קרבנות (אַז חאָטש די סיבה פון די קרבנות זיינען ספיקות וואָס זיינען געשאָפן געוואָרן לאחרי אירע (ערשטע) קרבנות חובה, זיינען אויך די קרבנות (בדוגמת) „קולו", זיי האָבן אויף זיך אַ גדר חובה[29] וכו', פונקט[30] ווי די ערשטע

---

18) ראה רמב"ם הל' מחוסרי כפרה פ"א ה"ז (הל' שגגות פ"א ה"ב). וראה פרש"י שבהערה 16. וראה (ובהבא לקמן) אנציקלופדי' תלמודית ערך חטאת העוף הבא על הספק, וש"נ.

19) נזיר כט, א.

20) שלמדוהו מהפסוק בסוף פרשתנו (מצורע): והזב את זובו לזכר ולנקבה גר.

21) ראה פי'(רש"י) נזיר שם ד"ה מנין. ד"ה מה זכר. תוד"ה וסבר שם. פי' הרא"ש ומאירי שם.

22) לפנינו בגמ': מנין לחטאת העוף שהיא באה על הספק שאינה נאכלת. וראה לשון רש"י בנזיר שם. ובמאירי. ובפי' הרא"ש שם „וצריך לומר דסיפא דמילתא נקט וכולי אתי' מהך קרא". וראה גם פרש"י פסחים וכריתות ז, ב (שבהערה 16), תמורה (לד, ע"א) ד"ה חטאת דהלימוד הוא (גם) על עצם הדין דבאה על הספק.

23) ראה רמב"ם הל' שגגות שם.

24) ראה תוד"ה אימר זבחים שם: דאתא קרא למימר להביא על הספק כמו בבהמה אשם תלוי. ולתי' א' לפנ"ז בתוס' שם קאי גם לרבי יהושע (דסתם קנים ר' יהושע, עי"ש בגמ').

25) רמב"ם הל' שגגות רפ"ח.

26) אבל להעיר מפי' הראב"ד בסיום מס' קנים: כלל זה למסכת קנין חטאת העוף באה על ספק לידה ועל ספק כפרה ונפקא לן מקרא במס' נזיר. ואולי קאי בעיקר על ענין הא'.

27) שבחטאת בהמה כשהספק הוא בכפרה אינו מביא אשם תלוי (תוספתא כריתות פ"ב, ז. הוריות ד, א. וביר'שלמי פסחים פ"ח סה"ב: ספק כפרה כיפר. וראה אנציקלופדי' שם, וש"נ).

28) ראה הערה הבאה.

29) להעיר דהסוגיא בזבחים שם (סז, א ואילך) הוא בדעת ר' יהושע „עולת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת כיון שמלק בה סימן אחד נמשכת ונעשית חטאת העוף", „וקס"ד ואפילו למיסק לי' לשם חובת חטאת קאמר" (לשון רש"י בסוף העמוד שם). ולפ"ז י"ל דזה שהביא הגמ' שם משנתנו דקנים הוא לא רק להוכיח ד„מדאירי רבי יהושע בהא ש"מ קינין ר' יהושע אמרה" (פרש"י שם סח, א סד"ה א"ר יהושע), והקושיא היא מהמשנה חטאת ועולה וסתומה ומפורשת כר',

כ"א שגם תוכן הסברא נוגע לגוף הענין. וראה מסקנת הגמ' שם (סח, א). ובתוד"ה אימר שם ובהערה הבאה.

30) אף ש„כל החטאות האלו אינן נאכלות מפני שהם ספק" (רמב"ם הל' פסולי המוקדשין ספ"י. ועד"ז בפיה"מ קנים שם). ובפרש"י זבחים שם ד"ה

קרבנות אירע[31].

ה. אַז סיבת הקרבן איז נאָר מצד הספק, הייגט ווי אַזוי ווערט דער קרבן אַ חיוב גלייך ווי איר קרבן חובה — גע־פינט מען כמה דוגמאות, אַז אַ מסובב באַקומט מער תוקף ווי זיין סיבה[32]. ומהם:

בן עזאי „וחטאות הללו אינן נאכלות שהרי על הספק באו ואין מליקתן מליקה להתירן באכילה".

ואולי י"ל מדשינה רש"י בלשונו ולא כתב כבפירושו בשאר מקומות (פסחים תמורה וערכין שם. כריתות (כו, ב) — לענין ספק לידה וזיבה) שמא חולין הוא ומליקתה שוי' נבילה, וכיו"ב, דזה שחטאות האלו אינן נאכלות (ונשרפות) הוא לימוד ודין בפ"ע בנוגע לאכילתה, דאינה מליקה להתירן באכילה (וע"ד פשטות לשון הגמ' בנזיר שם בסופו: אי מה זכר . . ונאכל אף נקבה כו' ונאכל כו'). כי לא רק חיובן ודאי אלא גם קדושתן. ולהעיר מתוד"ה מתקיף נזיר שם, ע"ב. ופי' הרא"ש שם. וראה אנציקלופדי' שם, ושי"נ. ואכ"מ.

31) ועפ"ז י"ל הקשר והשייכות לתחלת סדר קדשים (דנעוץ תחלתן בסופו) „כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה" שהוא לא רק בהענין דגם בזה נתרבה מצוה ע"י קלקולו, כי נוסף על קרבן זה (דכשר הוא) „צריך להביא אחר לחובתו או לנדרו" (פרש"י ריש מס' זבחים),

כ"א גם בזה דקרבנות אלו דשחטו שלא לשמן (כשרים „לזרוק דמם להקטיר אימוריהם ולאכול את הנאכלין" (פרש"י שם), „קמ"ל ד)בקדושתייהו קיימי ואסור לשנויי בהו" (כבגמ' שם ב, א). ושם ריש ע"ב „אלא אם כמה שנדרת כו' ואם לא נדבה יהא". וראה פרש"י שם ד"ה ואם לאו.

32) ולהעיר מלקח טוב (להר"י ענגל) כלל יז, אם מצינו טפל חמור מן העיקר.

---

*) ספר יצירה פ"א מ"ו. וי"ל דמטעם זה המנהג בכל ישראל לקשר ב„הדרן" סיום המס' (וסדר) לתחלתו (וע"ד „מחכיפין התחלה להשלמה" — „רשות לחתן בראשית"). שהוא לא בכדי לחדודי בעלמא (ובפרט שהזהירו על כיו"ב בתוקף המהר"ל והשל"ה וכו' — הובאו בקונט' עה"ח פל"א).

כ"א שהסיום יש לו שייכות עם (נעוץ ב)ההתחלה. וכבר העירו באחרונים מברכות י', רע"א ובתוס' שם. וראה ספר ויהא ברכה.

א) באַ דיני סוכה, נסרים[33] וואָס רחבן ארבעה און „הפכן על צדיהן שאין בהם ארבעה"[34] איז דער דין[35] אַז אויך דע־מאָלט איז דאָס פסול, „דכיון דיש שם פסול עליהן נעשו כשפודין של מתכת הפסולין לסכך בכל ענין שהופכן"[36]. זעט מען[37], אַז כאָטש די סיבה וטעם וואָס „יש שם פסול עליהן" איז מצד „גזירת תקרה"[38], וואָס דאָס איז דוקא אויפן צד וואָס רחבן ארבעה, ווערט דאָס אַבער „כשפודין של מתכת", אַ פסול עצמי, ובמילא זיינען זיי פסול אויך על הצד ווען עס איז ניטאַ גזירת תקרה.

ב) דברי החת"ס[39] הידועים בנוגע יו"ט שני של חגה"ש, אַז ער איז חמור פון אַנדערע יו"ט שני של גליות, ווייל ער איז באַ ניט מצד ספק ווי אַנדערע יו"ט, נאָר ער האָט אין זיך אַ כח של ודאי: היות אַז ביי חגה"ש איז קיינמאָל ניט געווען אַ ספק ווי ביי פסח וסוכות (ווייל זיין קביעות איז יום חמישים לעומר[40]), און דאָס וואָס מ'מאַכט שבועות צוויי טעג איז בלויז „שלא לחלוק במוע־דות"[41].

---

33) סוכה יד, ב. רמב"ם הל' סוכה פ"ה ה"ז. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סתרכ"ט סי"ח (ס"ל).

34) כ"ה ברמב"ם טושו"ע ואדה"ז שם. וברש"י שם ד"ה הפכן „שהוא פחות מג'". וראה מהרש"א שם.

35) כרב הונא (בגמ' שם) דקאי ר"נ כוותי' וגם רב חסדא ורבה בר רב הונא חזרו בהן (הגהת מיימוניות שם אות ז).

36) פרש"י שם ד"ה פסולה. ט"ז שם סקי"ט. שו"ע אדה"ז שם. ולשון הרמב"ם „שזה הנסר פסול בין כו'".

37) ראה צפע"נ לרמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ו ה"ב.

38) לשון רש"י שם ד"ה כשרה.

39) שו"ת או"ח סו"ס קמה. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1030.

40) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תצד.

41) רמב"ם הל' קידוש החודש פ"ג הי"ב.

קומט אויס, אז סיבתו דיו"ט שני של חגה"ש איז יו"ט שני של פסח וסוכות — „שלא לחלוק במועדות" — נאר אַ ספק, עס ווערט אַבער אין יו"ט שני פון שבועות אַ תוקף וכח של ודאי, מער ווי אין פסח וסוכות.

וא"ו. עפ"י הנ"ל (סעיף ד) י"ל אויך לאידך גיסא אז דער דין פון קנים גיט אַ ביאור אין „כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה", כפשטות לשון ר"י „זהו שאמרו" — ס'איז „בא ללמד ונמצא למד": דאָס איז נוגע און מבאר גדרים ודינים וואָס זיינען שייך צו כבש „כשהוא חי" און — וואָס בייט זיך כשהוא מת.

א' מהם — אַ כבש הנעבד לע"ז, וואָס דער דין[42] איז אַז ער איז פסול למזבח[43].

אין גמרא[44] געפינט מען די שאלה צי „יש שינוי לנעבד או אין שינוי לנעבד", און די גמרא[45] זאָגט אַז דאָס איז די איבעיא „המשתחווה לבהמה צמרה מהו לתכלת . . קרני' מהו לחצוצרת שוקי' מהו לחלילין בני מע' מהו לפארות" (נימין של כינור[46]).

— דאָס איז די נפק"מ אין הלכה פון דעם מאמר (כבש) „כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה": אע"פ אַז די חצוצרת וכו' וואָס מען מאַכט פון (די קרניים וכו' פון) דעם כבש מת זיינען שוין אָפּגעטיילט פון דעם כבש און ס'איז געווען אין זיי אַ שינוי מעשה, און די שבעה קולות זיינען ניט קיין קולות פון אַ כבש אפילו ניט (פון שוקיו, עורו כו'),

42) תמורה כח, א ואילך ושו"נ. רמב"ם הל' איסורי מזבח פ"ג ה"ו.

43) משא"כ להדיוט דבע"ח אינו נאסר (תמורה כט, א. רמב"ם רפ"ח מהל' ע"ז).

44) ע"ז מו, ב.

45) שם מז, א. וראה פרש"י שם ד"ה תכלת דכהנים.

46) פרש"י שם ד"ה לפארות.

נאָר ס'איז אַ קול חצוצרות, חלילין, תוף כו'; זיבן אופני קול וואָס האָבן קיין שייכות ניט צום „קולו אחד" פון דעם כבש חי — זאָגט מען אָבער אַז דאָס איז „קולו שבעה": אפילו וועו זיי זיינען שבעה קולות בלייבט בתוקפה זייער שייכות (בנוגע דיני התורה — דער איסור לגבוה) צו דעם „קולו אחד" פון דעם כבש חי און עס ווערט ניט קיין שינוי לגבי דעם דין נעבד (לגבי גבוה)[47].

אָבער אין דעם קען מען זאָגן צוויי אופנים:

א) דאָס וואָס די „קרני' פסולין לחצוצרות ושוקי' לחלילין כו'"[48] איז בלויז — וויבאַלד אַז זיי נעמען זיך פון דעם כבש, בלייבט אויף זיי במילא דער איסור לגבוה, ס'איז אָבער אויף זיי ניט חל דער „שם ע"ז"[49] — נעבד (לגבי גבוה), וויבאַלד אַז זיי זיינען געוואָרן אַ מציאות חדשה.

ב) דאָס וואָס די קרני' פסולין לחצוצרות כו' איז פונקט ווי דער כבש איז פסול למזבח[50], ס'איז חל אויף זיי „שם

47) וכן פסק הרמב"ם הל' איסורי מ"ד ה"ז. ובמאירי ע"ז שם. אף שבגמ' נשאר בתיקו. וראה כס"מ שם.

48) לשון הרמב"ם שם.

49) ראה פרש"י ד"ה ומה שעליהן וד"ה ר' יוסי (שם מה, א). ובתוד"ה אלהיהם שם, אם מחובר מקרי ע"ז (אף שאינה נאסרת להדיוט). ובפרש"י חולין מ, א ד"ה דומיא ,ובע"ח אע"ג דלא מיתסרי משום עבודת כוכבים כו' אלהות מקרי". וראה פרש"י ד"ה נעבד (ע"ז מו, ס"א) ותוד"ה יש (שם, ריש ע"ב), דבע"ח עדיפא לאסור לגבוה ממחובר.

50) ראה לשון הרמב"ם שם „המשתחוה לבהמה כשם שנפסלה למזבח כך צמר שלה פסול לבגדי כהונה וקרני' פסולין לחצוצרות כו' הכל פסול" ומלשונו משמע שזה קמ"ל דכשם שבהמה נפסלה למזבח מצד נעבד לגבוה, כך הוא בצמר לבגדי כהונה כו' וקרנות לחצוצרות שיש עליהם גדר האיסור דנעבד לגבוה. ולהעיר מצפע"נ מהד"ת סו, ד „דגבי משתחוה לבהמה חל האיסור על הבהמה והם אסורים ממילא כו'".

ע"ז", נעבד (לגבוה), ובמילא זיינען זיי גופא מאוס לגבוה[51].

און די נפק"מ לפועל י"ל: לויט דעם ערשטן אופן וויבאלד אז זיי זיינען גע־ווארן א מציאות חדשה, איז דער איסור נאר מדרבנן[52], לויט דעם צווייטן אופן איז דא אן איסור דאורייתא[53] נעבד (לגבוה)[54].

און דאס זאגט ר"י "זהו שאמרו כשהוא חי כו'": דער דין אין דער משנה לגבי די קרבנות וואס די יולדת ברענגט, גיט א ביאור אין דעם ענין פון "כשהוא חי כו'":

פונקט ווי בא קנים, אע"פ אז די סיבת החיוב איז א ספק (אין די קנים וואס זי איז אין זיי געווען מחוייב), זיינען אויך די קרבנות בדוגמת "קולו", זיי האבן א גדר חובה פונקט ווי די ערשטע קרבנות — עד"ז בנוגע דעם ענין פון כבש הנעבד:

אע"פ אז קרניו ושוקיו כו' זיינען נשתנה געווארן און געווארן א מציאות חדשה, און ס'איז לכאורה ניט שייך אויף זיי דער פסול למזבח, ווי ווען זיי זיינען מחובר צום כבש כשהוא חי, זאגט מען אבער "כשהוא מת קולו שבעה", זיי בא־קומען א פסול עצמי ומדאורייתא ווי קולו "נעשו כשפודין של ע"ז", דער "שם ע"ז" — נעבד (ובמילא — דער איסור לגבוה) ווערט דער שם פון די קרניים ושוקיו כו'[55], דאס וואס זיי זיי־נען פסול לחצוצרות וחלילין כו' איז ווייל זיי גופא זיינען מאיס לגבוה.

---

51) לכאורה י"ל דוגמת ב' אופנים אלו גם באיסור ע"ז להדיוט כשנשתנה, אם "זה שכל שאתה מהייה ממנו הרי הוא כמוהו" (פרש"י שם מו, סע"ב ד"ה או אין). מאירי שם ד"ה משתחוה) הוא רק בדין, שאסור בהנאה כמוהו, או "הרי הוא כמוהו" גם בגדר ותוכן האיסור דע"ז. ואכ"מ.

ועפ"ז אולי י"ל מעין ב' אופנים אלו בכבש של ע"ז (שעשאה חליפין לע"ז וכיר"ב — ע"ז נד, ב. רמב"ם הל' ע"ז רפ"ח. טושו"ע יו"ד סרי"ס קמה), אם זה שקרני' אסורין לחצוצרות שוקיו לחלילין הוא לפי שהם חלק מהכבש, ואסורין בהנאה כמו בשר הכבש לאחר מיתה, או שחל עליהם גדר ואיסור עצמי חצוצרות של ע"ז וחלילין של ע"ז [ומבאר ר"י "וזהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה", דנעשו "חלילין של ע"ז" כדלקמן בפנים לענין נעבד לגבוה].

ואולי י"ל דנפק"מ גם להלכה אם מותר להשתמש ולהנות מקולות אלו כי חל עליהם דין של "חלילין של ע"ז אסור לספוד בהן" (רמב"ם שם פ"ט הי"ד. טושו"ע שם סקמ"ג ס"ד). שלפי אופן הא' דחליל זה אסור בהנאה מפני שהוא חלקו של הכבש ולא מפני שהוא חליל של ע"ז, יש לומר שאין איסור לתקוע־ להשתמש בחליל זה ופשיטא לשמוע קולו, כי אי"ז הנאה מחליל של ע"ז כ"א משוק ומעיו כו' של ע"ז, וא"כ אי"ז בגדר הנאה. ובפרט לת"ה הא' בתוד"ה שאני (פסחים כו, ע"א. ע"ז מח, ריש ע"ב ד"ה לא) שמשמע שגם בע"ז צ"ל דרך הנאה. וראה פרישה שם סק"י. וצ"ע.

52) ראה תוד"ה יש שינוי (שם מו, ב): דמדאורייתא זדאי פשיטא לי' דיש שינוי בנעבד כמו באתנן אלא מדרבנן הוא דקא מיבעי' לי' דמשום חומרא דעבודת כוכבים יש לאסור אע"ג דנשתנה.

53) כדמשמע ברמב"ם שם.

54) ולפ"ז נפק"מ בפשטות אם פסולה גם בדיעבד. וראה לח"מ לרמב"ם שם.

55) עפ"ז י"ל דזה שרק "א אף צמרו לתכלת", כי "צמרו לתכלת" אינו שינוי גמור ומציאות חדשה ממש (כמו "קולו שבעה") — ראה שו"ע אדה"ז או"ח סי' יא סי"ג (בצמר לציצית), וע"ג־כ צפע"נ הל' תרומות (פ"א הכ"ד — כד, א) דשם צמר עליו אף כשהוא מחובר [ובפרט ע"פ פרש"י ודרז"ל (שבת עד, ב) עה"פ "טוו את העזים" שמעל גבי העזים כו' (ראה בארוכה לקרש חט"ז ע' 449 ואילך)] — ולכן פליגי אם אמרינן גם ע"ז "קולו" — איסור בס"ע, כיון שהוא (כמעיקרא) חלק של כבש שלא נשתנה בשינוי גמור.

*) ואצ"ל דפליגי במחלוקת הראשונים רש"י ורמב"ן אם הפעמונים שבשולי המעיל היו בחוך הרמונים או בצדיהן (כבתוי"ט במשנה שם).

ז. אין דעם ענין פון „כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה" איז פאראן אַ פרט וואס איז ניט דומה לגמרי צו די קנים פון יולדת:

ביי כבש איז מען מדגיש איין (ירידה ו)סיבה, דעם שינוי „כשהוא מת" לגבי פריער „כשהוא חי": משא"כ בא קנים זאגט די משנה עטלעכע פאלן: הכהן לא נמלך, אינה יודעת מה נתנה, אין יודע מה עשה כו' (און די פרטי החילוקים פון מין אחד לב' מינים כו'), וואס מצד יעדער ספק וכו' קומט צו אַ קרבן כו', ביז מ'דארף מקריב זיין שבעה (שמונה) קרבנות.

דעריבער ברענגט די משנה: „ר"ש בן עקשיא אומר זקני עם הארץ כל זמן שמזקינים דעתן מטרפת עליהן כו' זקני תורה כל זמן שמזקינים דעתן מתיישבת עליהם כו'", וואס אין דעם פרט הא' איז דאַ די נקודה הנ"ל.

און דערפאַר איז ער מקדים ומסמיך „זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתן מיטרפת כו':

ר"ש בן עקשיא זאגט, אַז בזמן הזקנה איז (בא ת"ח „באים לידי תשות כח", „נחלשים ויפסיד גופם", און פונדעסטוועגן „תרבה חכמתם"[56], אבער) ע"פ טבע ווערט חולשת שכלם[57] ווי מ'זעט עס בא זקני עם הארץ, ואעפ"כ איז בא „זקני תורה .. דעתם מתיישבת עליהם", ד. ה. אע"פ אַז די מעלה זייערע (און די סיבה ראשונה) איז וואס זיי זיינען ת"ח, איז דאך לכאורה געגוג אויפטו דאס וואס זייער שכל ווערט ניט פאר־קלענערט — ניט ווי בא זקני עם הארץ (וועלכע ער האט דערמאנט פריער) וואס דעתן מיטרפת[58] — איז דער חידוש נאך גרעסער, „תרבה חכמתם ויתחזק שכלם ויוסיפו שלימות"[56] נאך מער פון דעם ווי זיי זיינען געווען ת"ח פריער.

און אין דעם פרט איז דאס מער בדומה צום תוכן ענין קנים דלעיל, וואַרום עס איז (בא זקני תורה) „כל זמן שהם מזקינים" — דאס איז ניט קיין איין מאליקע זאך (סיבה ווירידה), נאר יעדער טאג ווערט מער חלישות הגוף, דארף ע"פ טבע ווערן יעדער טאג מער חלישות השכל (ווי בא זקני עם הארץ, וואס „כל זמן שמזקינים דעתן מיטרפת") — ואדרבא יעדער טאג איז אלץ מער „דעתן מתיישבת עליהן".

[וי"ל אז דאס איז נוגע להלכה לענין ישיבה בסנהדרין וואס עס דארף זיין בעלי זקנה[59]]

בדוגמא ווי בא קנים כנ"ל, וואס דורך יעדער ירידה וספק קומט צו נאך און נאך אין די קרבנות.

ח. דער ביאור בפנימיות הענינים און דער ביאור השייכות צו ר' יהושע דוקא (וואס סתם קנים ר' יהושע[60]):

סדר קדשים ווייזט בכלל אויף אידן וואס זיינען אַ „גוי קדוש", אויך די (מסכת) „חולין" זייערע איז אַ חלק פון (סדר) „קדשים". און בסיום סדר קדשים

---

56) פיה"מ כאן.

57) ראה אוה"ח ויחי מז, כט.

58) להעיר מהמפרש לקנים ד"ה רבי שמעון. ובפי' הרא"ש שם.

59) סנהדרין יז, סע"א. ושי"נ. וברמב"ם הל' סנהדרין פ"ב ה"ו „בעלי שיבה". וזה ד„אין מושיבין בסנהדרין זקן" (סנהדרין לו, ב) — פי' הרמב"ם (שם ה"ג) „זקן מופלג בשנים". וג"ז הוא רק בנוגע לדיני נפשות כו'. ולהעיר מהגירסא ופי' במשנה הוריות (פ"א, מ"ד) — פרש"י ורמב"ם שם. תוי"ט. ועוד. ואכ"מ.

60) זבחים סז, ב ואילך.

איז מען מבאר דעם ענין היולדת וואָס ווייזט אויף דער גאולה פון אידן, כידוע[61] אַז דער גלות איז נמשל לעיבור און די גאולה — ללידה. ווי עס שטייט אין נבואת הגאולה[62] „חלה גם ילדה ציון את בניה".

איז ר' יהושע מסיים וחותם ומבאר ווי אַזוי האָלט מען אויס בזמן הגלות און מען קומט צו צום ענין היולדת — גאולה, „זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה"[63]:

עס שטייט אין מדרש[64] „אַדריאנוס אמר לרבי יהושע גדולה הכבש העומדת בין שבעים זאבים, אמר לי' גדול הוא הרועה שמצילה ושומרה ושוברן לפניה".

וואָס אויף דעם איז די שאלה, בשלמא וועָן אידן זיינען אין אַ מצב פון כבש „חי", וואָס בכלל איז דאָס וועָן עס איז „חי" אין אידן די מדרי' פון די אבות אברהם יצחק ויעקב[65], איז מובן וואָס „הרועה .. שומרה", די אידן וואָס זיינען במדרי' כבש „חי".

בשעת אַבער „כשהוא מת", די מדרי' פון די אבות איז ניט מאיר בגילוי, און עס ווערן נייע זיבן באַזונדערע קולות, וואָס זיינען ניט אין דער דרגא פון „קולו אחד" פון די אבות — מ'איז חלוקים זמ"ז אין פאַרשידענע סוגים — ווי איז באַ זיי דער „רועה .. שומרה"?

אויף דעם זאָגט ר"י „כשהוא מת קולו שבעה", ווי ער זאָגט אין מדרש[66] „גפן ממצרים תסיע[67] .. מה הגפן היא חי' ונשענת על עצים מתים כך ישראל הם חיים וקיימים ונשענין על המתים אלו האבות".

ד. ה. דאָס וואָס עס ווערט „קולו שבעה", זיבן באַזונדערע סוגים באַ אידן, איז דאָס ניט קיין באַזונדערע מציאות (לגמרי), נאָר דאָס איז פאַרבונדן און (חי) נעמט זיך פון „קולו", דער קול פון דעם כבש „חי" — די אבות, וואָס זיי זיינען די אבות פון אַלע און פון יעדער אידן[61].

און פונקט ווי באַ די אבות איז געווען דער „קולו אחד" — ל„אבינו שבשמים", אַזוי איז דאָס אויך אין די אַלע זיבן באַזונדערע קולות, אַז ווי זיי שטייען אַלס זיבן חלוקי מדרי' אין עבודת ה'[68], איז באַ זיי דאָ אין זייער מציאות דער „קולו אחד" לאבינו שבשמים,

אין יעדערן פון די שבעה קולות איז דאָ דער „הקול קול יעקב"[69], וואָס פועלט אַז „אין ידי עשו שולטות"[70] — הרועה שומרה.

און דאָס איז ר"י מדגיש „כשהוא מת קולו שבעה", אַז דאָס וואָס אַלע שבעה חילוקי מדריגות הם חיים וקיימים, קומט

61) ראה תו"א ר"פ וארא.

62) ישעי' סו, ח. — וכימי צאתך מארמ"צ — וכמש"נ ביחזקאל קאפ' טז.

63) ומובן שהמדובר בכבש (עד כ"כ שר"י אי"צ לפרשו ומתחיל „כשהוא חי"), מכיון שבא בהמשך לקרבנות דיולדת שעיקרן הוא כבש לעולה.

64) תנחומא תולדות ה. אסת"ר בסופו פ"י, יא.

65) שהיו רועי צאן (ויגש מז, ג: אבותינו (לי' רבים)). ובפרט שייך ליצחק וליעקב (שביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק (וירא כא, יב). נדרים לא, א. וש"נ) — „השה לעולה" דעקידת יצחק, ועבודת יעקב בצאן לבן (ראה לקו"ש חט"ו ע' 254 ואילך, וש"נ).

66) שמו"ר פמ"ד, א.

67) תהלים פ, ט.

68) ראה לקו"ת ר"פ בהעלותך. ובכ"מ.

69) תולדות כו, כב. — ולהעיר ממחז"ל עה"פ שמע ישראל גו' שאמרו השבטים „כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו כו' (פסחים נו א. ובשע"ת לאדהאמ"צ (ח"ב ד"ה איתא בר"מ פכ"ו) כך — בעולם הבריאה (ששם אין ה„חי" דאצילות)).

70) ב"ר פס"ה, כ.

דאָס דורך „כשהוא מת", וואָס „נשענין על המתים אלו האבות".

ט. עס ווערט אַבער די שאלה, אמת טאָקע אַז „גדול הוא הרועה שמצילה ושומרה", אַבער וויפל איז דער שיעור צו זיין בין ע' זאבים? די אריכות הכי גדולה פון זמן הגלות?

אויף דעם איז די משנה ממשיך אַז דורך דעם וואָס ס'איז דאָ די זקנה אין מצב הגלות, „בישישים" און „אורך ימים", וועט צוקומען נאָך מער „חכמה" און „תבונה".

וע"ד ווי מען געפינט באָ יצי"מ[71], אַז כאָטש די אידן האָבן געטענה'ט אַז מ'איז מוותר אויפן רכוש גדול אַבי מ'זאָל אַרויסגיין פריער פון גלות, האָט דער אויבערשטער געוואָלט דוקא אַז מ'זאָל אַרויסגיין ברכוש גדול.

די פנימיות כוונת הגלות איז דער בירור הניצוצות[72], דוקא דאָן ווען מ'נעמט „כספם וזהבם אתם"[73], מ'איז מברר אַלע ניצוצות פון חלקו בעולם, איז די גאולה אַ שלימות'דיקע.

בזמנינו אנו איז דאָך שוין געווען אויך די „זקנה" און „שיבה" אין גלות ולכל הדיעות[74], ביז צו אַ זקנה מופלגה, און טאָמער ס'זיינען ח"ו געבליבן נאָך עטלעכע רגעים צו דער שלימות הזקנה אין גלות — איז יהי רצון, אַז מ'זאָל פאַרגעסן אויף אַלע חשבונות

[כאָטש אַז אין שכחה לפני כסא כבודך, איז דאָך אַבער דער גאַנצער ענין הגלות למטה מכסא הכבוד[75], וואָס דאָרטן איז דער ענין השכחה[76], זאָלן פאַרגעסן ווערן אַלע חשבונות און]

ס'זאָל זיין דער נגאלין מיד[77], בעגלא דידן, למטה מעשרה טפחים, ע"י משיח צדקנו.

(משיחות כ"ף מנ"א, ש"פ עקב
וש"פ ראה תשל"ז)

---

71) ברכות ט, סע"א ואילך.

72) תו"א ר"פ לך. שם קיו, ב. ובכ"מ.

73) ישעי' ס, ט.

74) דכלו כל הקיצין (סנהדרין צז, ב).

75) ע"ד הידוע מאמר אדה"ז (פלח הרמון שמות ז, א) „שלפני נשמות הגבוהות כמו רשב"י לא נחרב הבית כלל".

76) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ס"י. ועאכו"כ שצ"ל שכחה לטובה.

77) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.